

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Myllykoski, Mikko

Title: Musiikin verkkoyhteisöt : epämuodollisen musiikin oppimisen uusi tutkimuskenttä

Year: 2009

Version: Published version

Copyright: © 2009 Suomen musiikkikasvatusseura - FiSME ry.

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Myllykoski, M. (2009). Musiikin verkkoyhteisöt : epämuodollisen musiikin oppimisen uusi tutkimuskenttä. In J. Louhivuori, P. Paananen, & L. Väkevää (Eds.), *Musiikkikasvatus : näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen* (pp. 299-309). Suomen musiikkikasvatusseura - FiSME ry.. <https://fisme.fi/musiikkikasvatuskirja/>

MUSIIKIN VERKKOYHTEISÖT – EPÄMUODOLLISEN MUSIIKIN OPPIMISEN UUSI TUTKIMUSKENTTÄ

Mikko Myllykoski

Perinteisesti oppilaan ja opettajan välistä lähiopetusta on pidetty oppimisen edellytyksenä. Koulujen ja oppilaitoksien tarjoama muodollinen koulutus on ollut pitkään tästä syystä myös oppimista tutkivien tutkijoiden pääasiallista tutkimuskenttää. Viimeistään nyt on kuitenkin yleisesti hyväksytty, että oppimista ja koulutusta ei voida pitää toistensa edellytyksinä. Oppimista tapahtuu ilman muodollista koulutusta hyvin erilaisissa elämän ympäristöissä: töissä, ystävien kanssa, kotona, tietoverkoissa ja mobiililaitteissa. Onkin ryhdytty puhumaan ns. oppimisympäristöajattelusta. Vapaa-aikatutkimukset kertovat suomalaisen musiikkiharrastuksen määrän pysymisestä ennallaan, mutta ne osoittavat samalla tärkeää tietoa musiikin harrastamisen ja kuluttamisen uusista painopistealueista. Musiikillisten aktiviteettien määrä on kasvanut; toisin sanoen vaihtoehdot ja tavat harrastaa sekä kuluttaa musiikkia ovat eri tavoin lisääntyneet. Musiikin uudet tietoverkko- ja mobiilipohjaiset jakelumenetelmät muuttavat myös sen kulutustottumuksia nopealla tahdilla. Myös oman musiikin tuottaminen tietokoneella ja sen jakaminen Internetin avoimiin verkkoyhteisöihin muiden käyttäjien kuunneltavaksi ja arvosteltavaksi on viime vuosina kasvanut merkittäväksi ilmiöksi. Uudet oppimisympäristöt ja yksilölliset oppimispolut ovat avanneet paljon uudenlaista keskustelua epämuodollisen oppimisen esiintymisestä ja luonteesta. Tämän artikkelin tarkoituksena on luoda näkökulmia siihen, mitä epämuodollinen musiikin oppiminen on ja minkälaista uutta tietoa voimme saada siitä tutkimalla musiikin avoimia verkkoyhteisöjä. Artikkelissa tarkastellaan erityisesti musiikin verkkoyhteisöjen tutkimuksen tavoitteita, tapoja ja metodiikkaa.

Epämuodollinen oppiminen – mitä se on?

Epämuodollinen oppiminen on perinteisesti liitetty ”elinikäisen oppimisen”, ”kokeilevan oppimisen”, ”kokemuksellisen oppimisen” ja ”ongelmalähtöisen oppimisen” käsitteisiin. Epämuodollista oppimista on pyritty lähestymään tieteellisesti usein eri tavoin, mutta yksimielisyyttä käsitteestä ja sen määrittelystä ei kuitenkaan vielä ole saavutettu. Suurin osa määrittelyistä on keskittynyt muodollisen ja epämuodollisen oppimisen rajapintojen ja erojen määrittämiseen. Tämä voidaan myös nähdä niiden suurimpana ongelmana, sillä määritelmät tekevät usein liioitellun jyrkän kahtiajaon muodollisen ja epämuodollisen oppimisen käsitteiden välille. Wainin (1987, 48) mukaan epämuodollinen oppiminen on usein erotettu muista oppimisen muodoista sen epäintentionaalisuuden vuoksi. Oppija ei pyri itsessään oppimiseen; metakognitiota ymmärryksestä ja muistamisesta ei toisin sanoen ole. Suuressa osassa määrittelyistä todetaan epämuodollisen oppimisen olevan pääsääntöisesti kokeilevaa ja koulutusinstituutioon, kuten kouluun tai oppilaitokseen sitomatonta (Garrick 1998, 10; Marsick & Watkins 1990, 7).

Folkestadin (2005) mukaan on väärin esittää muodollisen oppimisen tapahtuvan vain koulussa ja epämuodollisen oppimisen koulun ulkopuolella. Hänen mielestään oppiminen pitäisi nähdä ilmiönä, joka pitää sisällään kaikki epämuodollisen ja muodollisen oppimisen aspektit riippumatta siitä, missä oppiminen tapahtuu.

Epämuodollinen oppiminen on liitetty usein oppimisen kontekstisidonnaisuuteen ja tarkemmin Laven ja Wengerin (1991) *situated learning* -teoriaan. Tämän teorian mukaan oppiminen ja kognitio on sidottua sekä sosiaaliseen että fyysiseen kontekstiin. Tennant (1999, 170) on tiivistänyt *situated learning* -ajattelun neljä yleisesti hyväksyttyä piirrettä:

1. Korkeatasoista tietoa ja asiantuntijuutta voidaan saavuttaa jokapäiväisten työkokemusten kautta
2. Aihepesifi tieto on tarpeellista asiantuntijuuden kehittymiselle
3. Oppiminen on sosiaalinen prosessi
4. Tieto on toimintaan sidottua ja se välittyy tavoitehakuisen toiminnan seurauksena

Wengerin (1998) mukaan *situated learning* voidaan nähdä osallistumisena käytäntöyhteisöihin (*communities of practice*, ’käytännön yhteisö’). Hänen mukaansa käytäntöyhteisöt koostuvat kolmesta pääosa-alueesta: tiedon aiheesta, yhteisöstä, joka on sidoksissa aiheeseen ja yhteisön toiminnasta, joka tähtää tehokkuuteen ko. aiheen piirissä (Wenger ym. 2002, 27). Yksinkertaistettuna käytäntöyhteisöt ovat ryhmiä ja yhteisöjä, jotka jakavat yhteisen kiinnostuksen aiheen ja siihen liittyviä ongelmia, ja jotka pyrkivät syventämään ymmärrystään ko. aihepiiristä vuorovaikutuksen kautta (Wenger ym. 2002, 4).

Epämuodollinen musiikin oppiminen – teoreettista määrittelyä ja tutkimustuloksia

Oppimista pidetään luonnollisena prosessina ihmiselle; opimme jatkuvasti erilaisissa elämän tilanteissa ja ympäristöissä. Myös musiikkia voi oppia jokapäiväisen elämän tilanteissa joissa se on läsnä. Hallam (2001) tuo esille musiikillisen enkulturaation käsitteen viitaten niihin tapoihin, joilla ihmiset sisäistävät esimerkiksi musiikin rakenteita ja sointia musiikkia kuullessaan. Hallamin mukaan musiikin kokemisella on toisin sanoen merkitystä musiikillisen kompetenssin kehitykselle (2001, 69–70). Täytäntäpainen musiikin jokapäiväinen oppiminen voidaan nähdä musiikin epämuodollisen oppimisen pohjamuotona.

Länsimaisen musiikkikasvatusjärjestelmän perusta on erilaisissa musiikkikoulutusta antavissa instituutioissa ja niiden käytännöissä. Musiikin oppiminen ja opettaminen ovat yleisesti sidottuja opetussuunnitelmaan, systemaattiseen oppimisen arviointijärjestelmään, tutkintoihin, notaatioon, kirjallisuuteen ja oppimateriaaleihin. (Green 2001, 4.) Myös suomalaisessa musiikin koulutus- ja kasvatustraditiossa nämä muodolliseen musiikkikoulutukseen perinteisesti liitetyt muodot ja arvot ovat selvästi näkyvissä.

Musiikin oppimisessa muodollisen ja epämuodollisen oppimisen ero on myös usein liitetty länsimaisen taidemusiikin ja populaarimusiikin kahtiajakoon. Näiden oppimisen muotojen suurimmaksi eroksi on nostettu usein yksioikoisesti se, onko soiton-, tai laulunoppiminen kuulonvaraista vai nuottikuvaan sidottua. (Folkestad 2005.)

Epämuodollisen musiikin oppimisen teoreettisessa määrittelyssä on erittäin mielenkiintoista huomioida myös kulttuurien välisten erojen vaikutus musiikin oppimisen olemukseen. Länsimaisessa musiikin oppimisessa musiikillisia tietoja ja taitoja tietoisesti 'hankitaan', kun taas esimerkiksi Afrikassa musiikkia opitaan sitä varsinaisesti tiedostamatta 'osallistumalla' musiikilliseen toimintaan (Salavuo 2005, 57). Salavuon mukaan (2006) epämuodollista musiikin oppimista leimaa kolme pääpiirrettä:

- Oppiminen tapahtuu hyvin usein sosiaalisessa vuorovaikutuksessa
- Oppijalla on sisäinen korkea motivaatio
- Oppiminen on tarvelähtöistä

Epämuodollista musiikin oppimista on empiirisesti tutkittu suhteessa vähän verrattuna muodolliseen musiikkikoulutukseen ja sen piirissä tapahtuvaan oppimiseen. Aihepiirin tutkimuksen painopiste on rajoittunut tähän mennessä pitkälti populaarimusiikin oppimiseen, nuorten musiikillisiin identiteetteihin ja tietokoneavusteiseen musiikin tuottamiseen. Seuraavassa tiivistetysti lyhyitä esittelyjä tutkimuksista, jotka tavalla tai toisella ovat luoneet pohjaa epämuodollisen musiikin oppimisen tutkimukselle.

Finnegan tutki (1989) amatöörimuusikkoja pienessä kaupunkiyhteisössä ja huomasi, kuinka musiikin kulutus on olennainen elementti jokapäiväisessä musiikin tuottamisessa. Hänen urauurtava antropologinen tutkimuksensa toi esille idean ”aktiivisesta musiikin kuluttamisesta” suhteessa musiikin tekemiseen; paikalliset muusikot loivat oman musiikillisen identiteettinsä ja soittotyylinsä imitoimalla ja aktiivisesti kuuntelemalla erilaisia levytyksiä.

Folkestad (1998) tutki nuorten musiikin tietokoneavusteista musiikin tuottamista, jota voidaan pitää yhtenä tärkeänä epämuodollisen musiikin oppimisen muotona. Hän nostaa esille tutkimuksensa kautta Laven ja Wengerin situated learning -teorian kuvauksella ”musiikin tekemistä kulttuurisena toimintana”. Folkestad esittää, että toimintaa, tietoa ja oppimista pitää musiikin tietokoneavusteisessa tuottamisessa lähestyä kiinteästi toisiinsa sidottuina asioina. Toisin sanoen musiikin tekemisessä konteksti pitää sisällään ympäristön, tekijät ja heidän kulttuurisen sekä historiallisen taustansa. Hän jatkaa ideaa esittämällä, että musiikin tekemisen tuotteiden, eli käytännössä kappaleiden tutkiminen vie aihealueen tutkimisen liian kauaksi itse musiikin tekijästä. Ottaen huomioon oppimisen kontekstuaalisuuden, olisi tutkimuksessa olennaista keskittyä enemmän itse musiikintekoprosessiin.

Greenin suosittu tutkimus lontolaisista populaarimusiikoista (2001) on yksi epämuodollisen musiikin oppimisen tutkimuksen merkittävimmistä pelinavauksista. Green pyrki perehtymään muusikoiden epämuodollisen musiikin oppimiseen ominaisuuksiin, sekä kartoittamaan heidän arvojaan ja asenteitaan suhteessa heidän samaansa muodolliseen musiikkikoulutukseen. Green huomasi mielenkiintoisen eron muusikojen käsitteissä koskien oppimista ja opettamista; muusikot eivät kokeneet oppineensa mitään, ellei sitä ollut muodollisesti heille opetettu. Tutkimus osoitti muun muassa vastoin odotuksia, että monet populaarimusiikin opettajat käyttävät opetuksessaan hyvin perinteisiä muodollisen opetuksen metodeja, vaikka heidän oma musiikkitaustansa oli hyvin epämuodollinen. Green päättelikin, että populaarimusiikin opetus on hyvin lähellä perinteisiä muodollista taidemusiikin opetustapoja. Tutkimuksen mukaan nuoret ovat enkulturoituneita kuuntelemaan, kopioimaan levyjä ja jakamaan musiikillista tietoa ja taitoja ystäviensä kanssa. Green pitää näitä seikkoja perustana epämuodolliselle musiikillisille toiminnalle.

Ericsson (2002) tutki kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisten koululaisten musiikin oppimiskokemuksia Ruotsissa. Tutkimuksen lähtökohtana oli oletamus siitä, että suuri osa musiikin oppimisesta tapahtuu tilanteissa, joissa oppiminen ei ole intentionaalista, kuten kuunnellussa musiikkia. Tulokset osoittivat, että nuoret puhuivat musiikin oppimisesta hyvin erilaisilla näkökulmilla. Keskusteluissa nuoret erottivat suurella määrällä koulun musiikin tunnit ja vapaa-ajallaan tapahtuvan musiikkiharrastamisen toisistaan. Ericsson toi esille tutkimuksen tuloksissa eroja diskurssien ”musiikki” ja ”koulumusiikki” välillä.

Söderman ja Folkestad (2004) keskittyivät tutkimuksessaan musiikin tekemisen luoviin prosesseihin haastattelemalla ja observoimalla kahta hip-hop-yhteisöä. Tulokset osoittivat, että luovat prosessit hip-hop musiikin tekemisessä ovat voimakkaasti yh-

teisöllisiä. Samalla he totesivat, että nykyaikana musiikki on hyvin harvoin erillään muista taiteen, tai kulttuurin muodoista; hip-hop-kulttuuri on tästä hyvä esimerkki.

Jaffurs (2004) tutki etnografisin metodein omia oppilaitaan ja heidän “kellarirockbändiään”. Hän pyrki löytämään vastauksia siihen, miten musiikilliset taidot kehittyvät ja siirtyvät bändin tehdessä ja soittaessaan omia kappaleitaan. Vaikka tutkittava ryhmä oli pieni, tutkimuksen tulokset yhtenivät suurelta osin Greenin tuloksien kanssa. Tuloksissa korostuivat erityisesti motivaation merkitys oppimisessa sekä kuulonvaraiseen oppimiseen liittyvät seikat. Nuoret olivat erittäin motivoituneita oman musiikin tuottamiseen ja omasivat huomattavasti kykyjä antaa rakentavaa palautetta toisille bändin jäsenille. Tuloksien perusteella Jaffurs kehitti uusia ja vaihtoehtoisia opetusmenetelmiä, joita hän sovelsi omaan musiikinopetukseensa.

Myös Barrett (2005) viittaa situated learning -ajatteluun ja käytäntöyhteisöjen teoriaan tutkittuaan lasten musiikillista vuorovaikutusta. Hän kehitteli Vygotskyn käsitettä lähikehityksen vyöhykkeestä (ZPD = Zone of proximal development) liittäen sen osaksi Laven ja Wengerin situated learning -teoriaa ja epämuodollista musiikin oppimista. ”Lähikehityksen vyöhykkeellä” tarkoitetaan tiedollisen toiminnan tasoa tai aluetta, jolla oppija pystyy toimimaan pätevän ohjaajatuen avulla, mutta ei itsenäisesti. Lähikehityksen vyöhyke tulisi Barretin mukaan nähdä laajempänä kokonaisuutena sisältäen oppimisen kulttuuriset ja sosiaaliset aspektit, eikä vain pelkästään yksilötason vuorovaikutuksena. Barrett esitti, että scaffolding (oppimisen oikea-aikainen tukeminen) tapahtuu musiikin käytäntöyhteisöissä kulttuuristen välineiden, kuten esimerkiksi levyjen avulla.

Salavuo (2006) tutki suomalaista avointa mikseri.net-verkkoyhteisöä. Hän pyrki selvittämään survey-kyselyllä yhteisön jäsenien syitä ottaa osaa yhteisöön sekä heidän suhdettaan musiikin tekemiseen ja verkkojakeluun. Tulokset osoittivat, että musiikin kuunteleminen ja oman musiikin lataaminen muiden yhteisön käyttäjien kuunneltavaksi olivat pääsytyt yhteisöön osallistumiselle. Ainoastaan pieni vähemmistö yhteisön jäsenistä oli muodollisesti koulutettuja muusikkoja tai musiikin opiskelijoita. Salavuo teki myös mielenkiintoisen huomion: suurin osa yhteisön käyttäjistä teki musiikkia yksin kotonaan tietokoneella. Avoimet musiikin verkkoyhteisöt ovat Salavuon mukaan synnyttäneet uuden kulttuurin musiikin kuuntelemiseen, tekemiseen ja jakeluun.

Sirppiniemi (2005) on tutkinut Propellerhead Reason -ohjelmistoa käyttävien musiikin tekijöiden verkkoyhteisöä. Tähänastiset tulokset osoittavat, että erilaisten sounditiedostojen ja kappaleiden lataus ja tiedon löytäminen ovat merkittävimpiä aktiviteetteja kyseisessä verkkoyhteisössä. Tulokset viittaavat tiettyssä määrin kulutuskeskeiseen kulttuuriin kyseisessä verkkoyhteisössä.

Näkökulmia epämuodollisen musiikin oppimisen tutkimiseen

Aikaisemmat epämuodollisesta musiikin oppimisesta tarkastelleet tutkimukset ovat luoneet aihepiiriin jatkotutkimiselle tärkeää pohjaa. Aihepiiriin teoreettinen tarkastelu on yhdistynyt useimmin nykyisiin oppimiskäsityksiin, kuten konstruktivismiin, sosiokulttuuriseen oppimiskäsitykseen, Vygotskilaiseen käsitykseen oppimisesta ja erityisesti situated learning -ajatteluun. Empiirisistä tutkimuksista saadut tulokset korostavat tavalla tai toisella ihmisten välisen vuorovaikutuksen ja sosiaalisen ympäristön merkitystä musiikin epämuodollisissa oppimisprosesseissa. Monet tutkimuksista ovat myös keskittyneet lasten ja nuorten epämuodollisen oppimisen tutkimukseen.

Ehkä suurimpana epämuodollisen musiikin oppimisen tutkimisen haasteena voidaan nähdä sen tutkiminen omassa sosiokulttuurisessa kontekstissaan. Tutkijoiden olisi pyrittävä pääsemään lähelle epämuodollista musiikillista toimintaa sen omassa ympäristössä. Aikaisemmat tutkimukset ovat osoittaneet että suuri osa epämuodollisesta musiikin oppimisesta tapahtuu yhteysharjoituksissa, verkkoyhteisöissä ja kotona musisoiden ja säveltäen. Suurin osa tietokoneavusteisesta musiikin tekemisestä tapahtuu ihmisten kodeissa, minkä objektiivinen observoiminen on luonnollisesti hyvin vaikeaa toteuttaa. Tietokoneavusteista säveltämistä on tutkittu paljon kouluympäristössä simuloiden epämuodollista musiikintekoprosessia. Sävellysympäristönä koulu tai muunlainen kontrolloitu sävellysympäristö ei kuitenkaan tarjoa esimerkiksi vertaisryhmän, kuten ystävien tai verkkoyhteisön jäsenten tarjoamaa tukea ja palautetta sävellyksestä. Tiivistäen, aihepiiriin empiirisen tutkimuksen näkökulmasta, tutkijoiden olisi ”jalkauduttava” lähelle näitä uusia musiikin oppimisympäristöjä; esimerkiksi kellaribändien tutkimisessa etnografiset menetelmät tai toimintatutkimukset voivat olla perusteltuja. Epämuodollisen musiikin oppimisen tutkimuksessa voidaan helposti myös törmätä erilaisiin esiolettamuksiin ja asenteisiin. Eräs näistä on teknologian roolia korostava ajattelutapa, tietynlainen teknologiaoptimismi.

Aihepiiriin aiempien tutkimuksien metodiikan tarkempi analyysi on osoittanut, että useat tutkimukset pyrkivät lähestymään epämuodollista musiikin oppimista vertaamalla sitä eri tavoin muodolliseen musiikin oppimiseen ja koulutukseen. Esimerkkinä tästä voidaan ottaa esille tietokoneavusteisen säveltämisen tutkiminen, jossa tutkimusryhminä on käytetty sekä muodollisen musiikkikoulutuksen piirissä olevia nuoria että nuoria ilman muodollista musiikkikoulutusta. Vertailevat tutkimukset tuottavat paljon tietoa epämuodollisesta musiikin oppimisesta, jota voidaan esimerkiksi hyödyntää ja soveltaa muodollisessa musiikkikoulutuksessa. Epämuodollisen tietokoneavusteisen musiikin tekemisen erojen löytäminen verrattuna koulussa tapahtuvaan vastaavaan toimintaan kertoo paljon siitä, mihin suuntaan koulussa tapahtuvaa opetukseen liittyvää säveltämistä voisi kehittää.

Epämuodollista musiikin oppimista kartoittavien empiiristen tutkimuksien olisi hyvä käyttää sekä laadullisia että määrällisiä menetelmiä tutkimusaineistojen hankintaan ja tulkintaan. Määrällisillä menetelmillä saadaan paljon tärkeää статистиikkaa esimerkiksi

vertailevien tutkimuksien kautta. Myös verkkoyhteisötutkimuksessa tilastollinen tieto käyttäjistä ja heidän toiminnastaan yhteisössä on olennaista hahmotettaessa perustietoa toiminnan luonteesta ja volyymistä. Laadullinen, aineistolähtöinen menetelmä soveltuu taas hyvin haastattelujen ja valmiin tekstiaineiston, kuten verkkokeskustelujen analysoimiseen. Koska kattavaa teoriaa ei epämuodollisesta musiikin oppimisesta ole vielä olemassa, olisi tutkimuksen hyvä olla mahdollisimman aineistolähtöistä, jolloin päättely on pääasiassa induktiivista. Tämä asettaa aineiston tulkinnalle paljon haasteita – etenkin, jos tutkijan oma musiikillinen tausta on ”epämuodollinen”. Aihepiirin tutkimuksen pitäisi olla myös mahdollisimman teoreettisesti, strategisesti ja metodologisesti avointa, johtuen tutkimuskentän tieteellisestä monialaisuudesta.

Musiikin verkkoyhteisötutkimus

Voidaan perustellusti väittää, että suuri osa oman musiikin tekemiseen liittyvästä vuorovaikutuksesta on siirtynyt viime vuosina verkkoympäristöön. Vuorovaikutteisuus taas voidaan nähdä tähänastisten tutkimusten valossa yhtenä epämuodollisen musiikin oppimisen tärkeimpänä ominaispiirteenä. Musiikin verkkoyhteisöt sisältävät suuren määrän tekstimuodossa olevaa tietoa ja keskustelua musiikin tekemisestä, kuuntelemisesta, arvioimisesta ja soittamisesta. Ne sisältävät myös suuren määrän yhteisön jäsenten itse tekemää musiikkia, jota muut yhteisön jäsenet voivat arvioida ja arvostella. Yhteisöt ovat toisin sanoen hyvin monipuolisen musiikillisen vuorovaikutuksen ja toiminnan keskittymiä. Avoimiin musiikin verkkoyhteisöihin liittyvä musiikillinen toiminta voidaan jakaa karkeasti seuraaviin luokkiin:

- Musiikin tekeminen, säveltäminen
- Teknologian käyttäminen ja hyödyntäminen
- Musiikin kuunteleminen
- Musiikin arvioiminen
- Keskusteleminen

Verkkoyhteisötutkimusta voidaan tehdä useiden tieteenalojen pohjalta, riippuen pitkälti tutkimuskysymysten asettelusta. Tämä on eittämättä yksi aihepiirin tutkimuksen suurista haasteista, mutta myös samalla mahdollisuuksista. Verkkoyhteisöjen sisällä tapahtuvaa vuorovaikutusta ja yhteisöjen sosiaalisia rakenteita voidaan tutkia esimerkiksi sosiologisesta näkökulmasta, kun taas musiikin arviointia yhteisöissä voidaan tutkia musiikkipsykologisella fokuksella. Tietyn tieteenalan näkökulmin toteutetut tarkasti rajatut tapaustutkimukset saattavat tuottaa suppeaa ja heikosti rinnastettavaa tietoa tutkittavasta aihepiiristä. Epämuodollista musiikillista toimintaa pitäisikin pyrkiä lähestymään mahdollisuuksien mukaan mahdollisimman monialaisesti: verkkoyhteisöjä tutkittaessa siis esimerkiksi samanaikaisesti sosiopsykologisesti ja oppimisteoreettisesti.

Verkkoyhteisö ja sen käyttäjät

Verkkoyhteisön oman kulttuurin, normien ja arvojen selvittäminen on olennaista ennen perehtymistä yhteisössä tapahtuvaan musiikilliseen toimintaan. Monet verkkoyhteisöistä ovat keskittyneet tiettyyn musiikkityyliin, -kulttuuriin tai ohjelmistoon (esim. basso.fi ja klubitus.org), jonka vuoksi esimerkiksi kieli ja kielenkäytön säännöt vaihtelevat suuresti verkkokeskusteluissa. DJ- ja klubikulttuuriin keskittyneessä klubitus.org-verkkoyhteisössä käytettävä kieli on esimerkiksi täynnä kyseiseen musiikkikulttuuriin liittyvää slangia, joka saattaa ko. kulttuuria tuntemattomalle vaikuttaa vieraalle. Vaikka yhteisöt ovat avoimia kaikille, niiden sisällä tapahtuvalla vuorovaikutuksella on tarkat pelisäännöt, joita yhteisön jäsenet noudattavat.

Verkkoyhteisöjen käyttäjien piirteiden, kuten sukupuolen, iän ja sosiaalisen luokan selvittäminen tuottaa tärkeää tietoa yhteisöistä, jota ilman tutkimuksien tuloksia on vaikea sitoa yleiseen musiikkikulttuuriin. Tämä on yksi verkkoyhteisötutkimuksen ongelma-alueista, koska merkittävällä osalla yhteisöjen käyttäjistä ei ole varsinaista jäsenyyttä yhteisöön. Rekisteröityneet jäsenet toimivat yhteisöissä anonyymisti ja osallistuvat esimerkiksi keskusteluun omilla nimimerkillään. Jäsenet jakavat myös itsestään vaihtelevasti tietoja (esim. ikä ja henkilöhistoria) yhteisön muiden jäsenten tarkasteltavaksi. Näiden tietojen paikkaansapitävyyteen tulee tutkimuksellisessa mielessä suhtautua varauksella.

Suomea voidaan pitää ainutlaatuisena maana musiikin avoimien verkkoyhteisöjen tutkimukselle. Kansallisia suomenkielisiä verkkoyhteisöjä on jo useita; uusia syntyy jatkuvasti lisää. Verkkoyhteisötutkimus avaa hedelmällisen väylän perehtyä yleisemmin suomalaiseen postmoderniin musiikkikulttuuriin.

Verkkokeskustelu

Verkkoyhteisöjen keskustelufoorumit avaavat uusia mahdollisuuksia epämuodollisen musiikin oppimisen tutkimukselle. Useat keskusteluaiheet ovat hyvinkin teknisiä liittyen musiikinteko-ohjelmien ominaisuuksiin ja niiden käyttöongelmiin. Tämän-tyyppisissä keskusteluissa yhteisön jäsenet hakevat omiin kysymyksiinsä vastauksia yhteisön muilta jäseniltä. Keskustelufoorumeissa yhteisöjen jäsenet kertovat usein hyvin avoimesti omasta musiikin tuottamisestaan, musiikillista kokemuksistaan ja suhteestaan musiikkiin.

Foorumien keskustelua voidaan tutkia laadullisen sisällönanalyysin keinoin, kvantifioiden, teemoitellen, tyytitellen ja eritellen keskustelun sisältöä. Jos tutkimuksen tarkoituksena on perehtyä tarkemmin verkossa tapahtuvaan tekstimuotoiseen kommunikaatioon, voivat esimerkiksi keskusteluanalyysi tai diskurssianalyysi osoittautua varteenotettaviksi menetelmiksi. Verkkokeskustelun analysoinnissa on myös mahdollista päästä käsiksi tietoon, joka on laajemmassa mittakaavassa yhteiskunta- ja musiikkikulttuurisidonnaista. Musiikin verkkoyhteisöjen tutkimus voi tuottaa uutta

tietoa musiikin kuluttamisesta ja populaarikulttuurista yleisesti, musiikin roolista jokapäiväisessä elämässä, nuorisomusiikkikulttuurista jne. Verkkokeskustelun tutkiminen voi tuottaa myös tietoa yhteisöjen sosiaalisista rakenteista, yhteisön jäsenien musiikillisista identiteeteistä ja esimerkiksi verkkoyhteisöjen alakulttuureista (esim. konemusiikin tekijöiden yhteistoiminta). Erityisen mielenkiintoisena voidaan pitää verkkoyhteisöjen sosiaalisten rakenteiden vaikutusta tiedon rakentamiseen yhteisöissä; verkkokeskustelu voidaan nähdään jopa tietynlaisena asiantuntijakulttuurina. Epämuodollisen musiikin oppimisen näkökulmasta hedelmällisiä ovat myös keskustelut, jotka itsessään käsittelevät musiikillisten taitojen kehitystä.

Verkkokeskustelu on yleisesti ottaen vapaata ja rajoittamatonta, joskin yhteisöllä on yleensä yhteiset säännöt foorumeilla käytävään keskusteluun. Yksilön kannalta verkossa keskusteleminen on houkuttelevaa, koska siihen osallistuminen voi olla käyttäjän halutessaan täysin anonyymiä. Tutkimusaineistona verkkokeskusteluja voidaan pitää merkittävänä, sillä aineistot ovat usein kooltaan mittavia ja niitä on mahdollista tutkia omassa sosiokulttuurisessa kontekstissaan; toisin sanoen aineisto on samalla osa tutkittavaa kohdetta, sen kulttuuria ja toimintaa. Verkkoyhteisötutkimus on hyvä esimerkki epämuodollisen musiikin oppimisen tutkimuksesta, joka ”jalkautuu” mahdollisimman lähelle tutkimuskohdetta – bittimaailmassa.

Musiikin jakaminen ja kommentointi

Oman musiikin jakaminen muiden kuunneltavaksi ja arvosteltavaksi verkkoyhteisöissä on ilmiönä luonut musiikin oppimisen ja kuluttamisen näkökulmasta useita mielenkiintoisia tutkimuskysymyksiä. Verkkoyhteisöt sisältävät lukemattoman määrän teksti- ja numeromuodossa olevaa musiikin kommentointia. Tästä laajasta aineistosta voidaan saada tietoa esimerkiksi nuorten musiikkikäsitteistä ja -mielityksistä ja jopa kuuntelutyyleistä ja -tavoista. Musiikillisten identiteettien tutkimuksen näkökulmasta verkkoyhteisöjen musiikin kommentointiosiot herättävät myös mielenkiintoisia tutkimuskysymyksiä. Voidaanko verkkoyhteisön jäsenten tuottaman musiikin arvioiminen nähdä mahdollisesti keinona jäsentää omaa musiikillista identiteettiä? Ja laajemmassa mittakaavassa: onko musiikillisten identiteettien syntyminen ja rakentuminen siirtynyt osaltaan verkkoympäristöön? Oman musiikin luominen, siitä palautteen saaminen ja samanaikaisesti muiden yhteisön jäsenien musiikin arvosteleminen anonyymisti tarjoaa tähän ainakin erittäin helpon keinon.

Pohdintaa

Yhteenvedossa palaan epämuodollisen musiikin oppimisen määrittelyn juurille. Omassa suomalaisia musiikin avoimia verkkoyhteisöjä käsittelevässä valmistuvassa väitöskirjatutkimuksessani olen yhteisöjen verkkokeskustelua analysoidessani toistuvasti pannut merkille mielenkiintoisen seikan liittyen epämuodolliseen musiikin oppimiseen ja erityisesti sen määrittelyyn. Verkkokeskustelun analysoinnin kautta

yksi merkittävimmistä huomioista on tähän mennessä ollut se, kuinka musiikin tekijät ja harrastajat kommunikoivat verkkoyhteisöissä omasta musiikin tekemisestään ja musiikkisuhteestaan. On tietyllä tapaa jopa ironista, että yhteisöjen jäsenet eivät käytä käsitettä ”musiikin oppiminen” käytännössä ollenkaan kommunikoidessaan muiden yhteisöjen jäsenten kanssa. He puhuvat ennen kaikkea kehittämisestä musiikin tekijänä, ongelmista ja niiden ratkaisuista, musiikin tekemisen haasteellisuudesta, inspiraatiosta, luovuudesta ja teknologiasta. Salavuon (2006) huomioidut epämuodollisen oppimiseen liitetystä korkeasta motivaatiosta ja tarvelähtöisyydestä tukevat näitä huomioita. Avoimia verkkoyhteisöjä ja niiden kautta sekä välityksellä tapahtuvaa musiikkillista toimintaa voidaan lähestyä helposti niissä tapahtuvan sosiaalisen vuorovaikutuksen kautta. Suuri osa musiikin avoimien verkkoyhteisöjen käyttäjäkunnasta kuitenkin tuottaa oman musiikkinsa yksin kotitietokoneellaan. Tätä kautta tarkasteltuna suomalainen epämuodollinen musiikin oppiminen on tällä hetkellä suuressa määrin itseohjautuvaa ja tarvelähtöistä musiikkillista toimintaa, jossa verkkoyhteisöt toimivat ”sosiaalisenä peilinä”.

Keskeiset lähteet

- Folkestad, G. (2005) Here, there and everywhere: music education research in a globalised world. *Music Education Research* 7(3), 279–287.
- Uusia ajatuksia epämuodollisen musiikin oppimisen määrittelyyn.
- Green, L. (2001) *How popular musicians learn: A Way Ahead for Music Education*. London: Ashgate.
- Epämuodollisen musiikin oppimiseen ja erityisesti populaarimusiikin oppimiseen keskittyvä tärkeä teos.
- Salavuo, M. (2006) Open and informal online communities as forums of collaborative musical activities and learning. *British Journal of Music Education*, 23(3), 253–271.
- Ensimmäinen artikkeli musiikin avoimista verkkoyhteisöistä, joka tuo esille musiikkikasvatuksen näkökulmaa.
- Wenger, E. (1998) *Communities of Practice: Learning, Meaning, and Identity*. New York: Cambridge University Press.
- Teoriaa käytäntöyhteisöistä ja niiden toiminnasta.

Muut lähteet

- Barrett, MS. (2005) Musical communication and children’s communities of musical practice. Teoksessa Miell, D, MacDonald, R, Hargreaves, D, (toim.), *Musical communication*. Oxford: Oxford University Press.
- Ericsson, C. (2002) Från guidad visning till shopping och förströdd tillägnelse. Moderniserade villkor för ungdomars musikaliska lärande. (Studies in Music and Music Education no 4). Väitöskirja. Malmö: Malmö Academy of Music,

- Lund University.
- Finnegan, R. (1989) *The Hidden Musicians. Music-Making in an English Town*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Folkestad, G. (1998) Musical learning as Cultural Practise: As Exemplified in Computer-Based Creative Music-Making. In B.Sundin, G.E.Mcpherson & G. Folkestad (toim.), *Children Composing: research in music education* (97–134). Malmö: Malmö Academy of Music, Lund University.
- Folkestad, G. (2005) Here, there and everywhere: music education research in a globalised world. *Music Education Research* 7 (3), 279–287.
- Garrick, J.(1998) *Unmasking Workplace learning: The subtle Power of the Informal*. Florence, KY, USA: Routledge.
- Green, L. (2001) *How popular musicians learn: A Way Ahead for Music Education*. London: Ashgate.
- Hallam, S. (2001) Learning in music: complexity and diversity. Teoksessa C. Philpott & C. Plummeridge (toim.), *Issues in Music Teaching* (pp. 61–76). London: Routledge.
- Jaffurs, S.E. (2004) The impact of informal music learning practices in the classroom, or how I learned how to teach from a garage band. *International Journal of Music Education*, 22(3), 189–200.
- Lave, J. & Wenger, E. (1991) *Situated Learning. Legitimate peripheral participation*. Cambridge: University Press.
- Marsick, V.J. & Watkins, K.E. (1990) *Informal and Incidental Learning in the Workplace*, Routledge.
- Salavuo, M. (2005) Verkkoyhteisöinen opiskelu yliopiston musiikkikasvatuksen opiskelukulttuurissa. (network assisted learning in the learning culture of university music education.) Väitöskirja. University of Jyväskylä.
- Salavuo, M. (2006) Open and informal online communities as forums of collaborative musical activities and learning. *British Journal of Music Education*, 23(3), 253–271.
- Sirppiniemi, A. (2005) Propellerheads Reason –musiikkiohjelmiston käyttäjien verkkoyhteisöt. Teoksessa Eerola, T. ja Toiviainen, P. (toim.), *Suomen musiikintutkijoiden symposiumin satoa*. Jyväskylä: Musiikin laitos, Jyväskylän yliopisto.
- Söderman, J. & Folkestad, G. (2004) How hip-hop musicians learn: strategies in informal creative music making. *Music Education Research*, 6(3), 313–326.
- Tennant, M. (1999) ‘Is learning transferable?’ . Teoksessa D. Boud and J. Garrick (toim.), *Understanding Learning at Work*. London: Routledge.
- Wain, K. (1987) *Philosophy of Lifelong Education*. Croom Helm.
- Wenger, E. (1998) *Communities of Practice: Learning, Meaning, and Identity*. New York: Cambridge University Press.
- Wenger, E., McDermott, R. & Snyder, W.M. (2002) *Cultivating communities of practice: a guide to managing knowledge*. Boston, Mass: Harvard Business School Press.